

Nejen na divadelní program, který jsme rozebírali v 5. dílu, můžete narazit při rozboru neumeleckého textu. Docela často se v pracovních listech objevují informační letáky všeho druhu. Od oznámení o přerušení dodávky vody až po pozvánku na koncert, na kterou se podíváme právě dnes.

Co byste měli vědět

Socialistický realismus

Maminka vychází v polovině padesátých let minulého století, v době, kdy veškeré veřejné i kulturní dění ovládá agresivní a bezskrupulózní Komunistická strana Československa, jež diktuje umělcům témata i způsoby tvorby v duchu tzv. socialistického realismu. Ty poddajné bohatě odměňuje penězi, požitky i funkcemi, vzpurným v lepším případě zamezí vstup do státních nakladatelství, divadel a galerií, v tom horším je prokurátor obžaluje například z podvracení republiky a soud odsoudí k mnohaletým věznickým trestům. Není divu, že žadáným zbožím té doby jsou pochodové písně opěvující dělníky-hrdiny budovatelské práce či mladé traktoristky s jásavým smíchem rozorávající sedlákům meze jejich polí. Tiché intimní verše se v té době považují za zradu budovatelského úsilí a jejich autoři za přísluhovače nepřátel lidu.

Co bych poradil/a studentům

→ VERONIKA LINHARTOVÁ

absolventka oboru zdravotnický asistent SZŠ a VOŠ zdr. Liberec, p.o., nyní studující obor Diplomovaná všeobecná sestra na SZŠ a VOŠ zdr. Liberec, p.o

Když se na maturitu zpětně podívám, tak ze všech těch zkoušek mi ústní přišla nejjednodušší. Mile mě překvapila velká podpora učitelů a to až ze strany zkoušejících nebo předsedkyně. Na ústních zkouškách byla skvělá atmosféra, tudíž se mi i lépe mluvilo. Velké díky patří mé třídní, která byla pro nás všechny obrovskou podporou. Letošním maturantům bych určitě doporučila, ať si přečtou opravdu všechny knížky, protože jim to hodně pomůže a lépe se jim bude učit na ústní maturitu z češtiny a většina knížek je i velmi zajímavá. Strach a tréma je zejména u této zkoušky přirozená věc a je to zdravé, důležité je mluvit, všechno co víte a prodat co nejvíce z vědomostí. Jakmile začnete mluvit, tak tréma odpadne.

Autorem textových rozborů je **PhDr. Stanislav Zajíček** z Gymnázia Matyáše Lercha, Brno.

Seriál připravila redaktorka MF DNES **Bohdana Jarošová**.

Příště Arnošt Lustig: Modlitba pro Kateřinu Horovitzovou

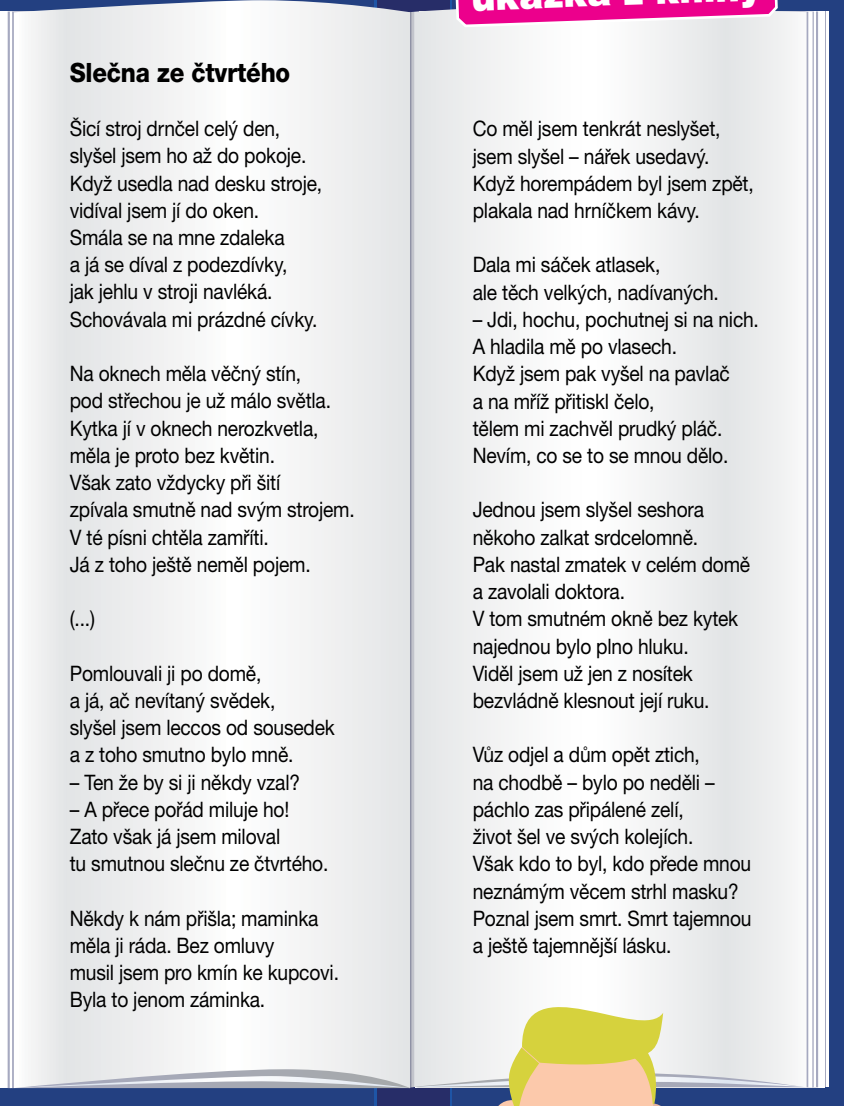
Co se vybaví studentovi, když se řekne „maminka“? Možná svačinka v aktovce. Nebo vyžehlená košile. Maturanti ale vědí. Právě v jejich seznamech přečtené literatury se Maminka Jaroslava Seiferta objevuje mezi básnickými sbírkami nejčastěji. Dnes ji věnujeme celý díl.

Měřeno počtem „rozborů díla“ na internetových stránkách nabízejících přípravu k maturitě patří naše knížka ke stálým maturitním seznamům četby. Jakpak by ne, zdá se to tak jasné - básník, jediný český nositel Nobelovy ceny za literaturu, opěvuje lyrickými verši lásku, něhu, starostlivost a pracovitost své maminky... Jenže jak už to bývá, opisují-li autoři jeden od druhého bez znalosti věci, výsledkem takové tiché pošty je cosi originálu velmi vzdáleného. A tak - co se v Seifertových verších lze dočíst, jestliže namísto počítače otevřeme skutečnou knížku?

Jaroslav Seifert vydává sbírku v roce 1954, kdy Československo svírá komunistická ideologie, v té době má už po padesátce a za sebou přes třicet let bohatého básnického života; v něm dospěl k výraznému básnickému stylu založenému především na písňových formách (= poezie tu staví na výrazných rytmech a rýmech a nepříliš rozsáhlých textech o několika strofách), a také na charakteristických námětech - Seifertovy verše „zpívají“ o letmých dívčích pohledech a úsměvech, o tajemství polibků, o ženské něze, o zapomenutých tvářích městských míst i o magické kráse jarních pražských odpolední. Zkrátka, jeho základními tématy jsou lásky, krásy a jiné magické světy, které máme přímo před očima, ale často je nevidíme (což je i základním programem poetismu, uměleckého hnutí, jehož je v době meziválečné mladý Seifert výrazným autorem). Co je dále podstatné, stal se skutečným národním umělcem, protože ho lidé opravdu četli, znali a měli rádi. Tato nezpochybnitelná aura lidmi oblíbeného básníka snad pomohla v těchto dusivých letech zabránit hroznějším postihům, než byla několikaletá vynucená mlčenlivost mezi vydáními básnických sbírek.

Když končí dětství

Přečteme-li knížku pozorně, pochopíme, že její základní téma není maminka, ale opuštění toho světa, jehož maminka je symbolem, v tom

Slečna ze čtvrtého

Šíci stroj drnčel celý den,
slyšel jsem ho až do pokoje.
Když usedla nad desku stroje,
vidíval jsem jí do oken.
Smála se na mne zdaleka
a já se díval z podezdívky,
jak jehlu v stroji navléká.
Schovávala mi prázdné cívky.

Na oknech měla věčný stín,
pod střechem je už málo světla.
Kytka jí v oknech nerozkvetla,
měla je proto bez květin.
Však zato vzdychky při šití
zpívala smutně nad svým strojem.
V té písni chtěla zamřít.
Já z toho ještě neměl pojem.

(...)

Pomlouvali ji po domě,
a já, ač nevitáný svědek,
slyšel jsem leccos od sousedek
a z toho smutno bylo mně.
- Ten že by si ji někdy vzal?
- A přece pořád miluje ho!
Zato však já jsem miloval
tu smutnou slečnu ze čtvrtého.

Někdy k nám přišla; maminka
měla ji ráda. Bez omluvy
musil jsem pro kmín ke kupcovi.
Byla to jenom záminka.

ukázka z knihy

Co měl jsem tenkrát neslyšet,
jsem slyšel - nárek usedavý.
Když horempádem byl jsem zpět,
plakala nad hrníčkem kávy.

Dala mi sáček atlastek,
ale těch velkých, nadivných.
- Jdi, hochu, pochutnej si na nich.
A hladila mě po vlasech.
Když jsem pak vyšel na pavlač
a na mříž přitiskl čelo,
tělem mi zachvěl prudký pláč.
Nevím, co se to se mnou dělo.

Jednou jsem slyšel seshora
někoho zalkat srdcelomně.
Pak nastal zmatek v celém domě
a zavolal doktora.
V tom smutném okně bez kytek
najednou bylo plno hluku.
Viděl jsem už jen z nosítek
bezládně klesnout její ruku.

Vůz odjel a dům opět ztichl,
na chodbě - bylo po neděli -
páchlo zas připálené zeli,
život šel ve svých kolejkách.
Však kdo to byl, kdo přede mnou
neznámým věcem strhl masku?
Poznal jsem smrt. Smrt tajemnou
a ještě tajemnější lásku.

čase, kdy končí dětství a zjevuje se jiný svět, do něhož vstupují jiné ženy a s nimi stesk, lítost, bolest a jiná tajemství lásky „nemaminkovské“.

Ukázka představuje podstatný výňatek z básně „Slečna ze čtvrtého“, jež otevírá poslední třetí sbírky. Ona číslovka v názvu upomíná na základní časoprostor básni, jímž je pavlačový dům někdy v počátku minulého století, v jehož bytě vaří maminka na kamnech, do nichž vynáší se ze sklepa uhlí. Dům není na žádném idylickém místě, z nedalší trati nesou se častá houkání parních vlaků, a na ulici před domem nejezdí automobily panstva, ale těžké

Neumelecký text

ukázka

Koncert na ostrově

Premiéra 23. 10. 2015

Hrají: Luděk Munzar, Jitka Hosprová, Emil Viklický
Režie: Luděk Munzar

Po Františku Hrubínovi přivádí Luděk MUNZAR do Violy svého dalšího blízkého přítele, básníka Jaroslava Seiferta.

Tentokrát si ke spolupráci ve Viole opět pozval virtuózní hráčku na violu Jitku Hosprovou a klaviristu Emila Viklického. V představení zazní úryvky ze skladeb L. Janáčka, C. Debussyho, J. Brahmsa, J. Klusáka, J. Ježka a E. Viklického.

Tvůrcem a průvodcem večera je Luděk Munzar, který přednese verše Jaroslava Seiferta vybrané ze stejnojmenné mistrovsky sbírky „Koncert na ostrově“.

Předpokládaný konec představení: 20.55 hod.

Představení nemá přestávku.

(z materiálů pražského Divadla Viola)

Objeví-li maturant na pracovním listě typ textu jako v naší ukázce, může zajásat. Nečeká ho žádná záhada, ale ustálený typ sdělení. Souvislost mezi výňatkem je zřetelná. Spojuje je postava básníka Jaroslava Seiferta - text totiž informuje čtenáře o chystané premiéře scénické prezentace jeho veršů. A protože jsme informováni především o všech podstatných součástech očekávaného představení, nelze tu mluvit ani o domněnkách autora ani o různých možnostech výkladu textu. Neutrální spisovnou češtinu tu tedy využívá tzv. slohový infor-

mační postup; přehlednost sdělovaných faktů podtrhuje i jednoduchá kompozice, která výraznými mezerami i tučným písmem upozorňuje na to ústřední - co, kdy, kde a kdo (= bude vytvářet scénickou prezentaci Seifertových veršů). Tato kompozice textu, při níž výrazně čteme především „shora dolů“, se označuje jako vertikální. Všechny popsané jevy textu - jazykové prostředky, kompoziční stavba, slohový postup i zdroj - nás opravňují k tvrzení, že autor využil styl prostě sdělovací a jeho typický útvar - informační leták.

rozbor

zpěvu valčíkového spádu.

Pokud jde o rovinu tropů a figur, k Seifertovu stylu patří silná civilnost, jež nehýří spleťmi básnickými obrazy ani rafinovanými větnými konstrukcemi. Vždy jde o přesnou výstižnost, viz konstantní epiteton věčný stín nebo jednoduchá metonymie v té písni chtěla zemřít. Zvláštní roli a působnost má slovo smutný, jež v různých tropických funkcích vytváří další z motivů básně.

A tak přemýšlíme o tom, že ne jednotlivosti v básni, ale celek je ta klíčová metafora.

Ano, Maminka, jistě... ale Slečna ze čtvrtého je tou smrtí tajemnou a ještě tajemnější láskou.